

NYT FRA
ARKIVET

Glostrup Lokalhistoriske Arkiv

Nr. 32 • 2004

Glostrup Bibliotek Lokalhistorisk Arkiv

Hovedvejen 134
2600 Glostrup

Åbningstid:

Mandag kl. 13 - 19

Torsdag kl. 13 - 17

samt efter aftale

Telefon: 4343 5838

Fax: 4343 4042

E-mail:

lokalhistorisk@glostrup.dk

Daglig leder:

Hans-Henrik Rasmussen

Nyt fra Arkivet

udkommer fire gange årligt

Redaktionen afsluttet:

Februar 2004

Redaktion:

Hans-Henrik Rasmussen

Grafisk tilrettelæggelse:

Eric Klitgaard

Tryk:

Kailow Graphic

Oplag:

2000 ex

ISSN 1398 - 859X

Forside:

Paul Bergsøes fabrik set fra luften mod sydvest. Yderst til venstre skimtes Kroghslyst. Foroven på tværs ses Hovedvejen og Glostrup by. Ca. 1974.

Indhold

Næste generation 3

Paul Bergsøe & Søn 5

Gaver til Arkivet 19

På rejse i tidsmaskinen .. 22

Næste generation

Arkivet modtager gennem årene mange, spændende gaver fra publikum. De sidste tre år har vist en uafbrudt stigning i antallet, hvad vi er både glade og taknemmelige over. Gaverne er rygraden i arkivets bestand, og de er til glæde for både nuværende og fremtidige brugere. Ofte bemærker giverne, at de nok hellere må aflevere "medens tid er, da det ellers vil blive smidt ud". På arkivet har vi ofte tænkt over, hvor dejligt det ville have været, om man for et par generationer siden havde haft den samme forståelse for bevaring og lokalhistorie, som man har i vore dage. Tiden går hurtigere end man tror, og det er vigtigt at overrække sin arv til næste generation, inden det er for sent.

For knap fire år siden mistede jeg min hustru. Det var en hård tid for hele familien, ikke mindst for to børnebørn, som pludselig ikke længere havde deres mormor. Børnene, en dreng på 8 år og en pige på 6 år, havde i en alt for tidlig alder fået døden ind i deres liv, og de tænkte meget over det.

Jeg husker, at jeg kort tid efter begravelsen sad sammen med pigen i en sofa. Hun så på mig med et eftertænksomt udtryk i ansigtet og spurgte:

Bedstefar, lever du, når jeg bliver voksen?

Vi ved ikke, hvor længe vi lever. Men vi ved, at vi ikke lever evigt. Vi ved også, at det ikke duer at være historieløs. Det var man i 1970'erne, både i skole og i samfund, og til

Vestervej 4B (bondehuset): et dejligt interiørfoto. Ca. 1913. Giver: Rudy Dorfer

stor skade for den generation, som voksede op dengang. Nutidens forældre og bedsteforældre har heldigvis en anden holdning. De fleste af dem nærer stor veneration for slægts- og lokalhistorie, og de fortæller gerne børn og børnebørn om deres egen barndom og ungdom. Samtidig har skolerne taget emnet op, til stor glæde for børnene, der nu får en verden, der ikke blot er rum, men også er tid.

Lad os styrke de lokale arkiver som "vores fælles hukommelse". Lad os sikre, at de vigtigste fotos, ejendoms-papirer, foreningsdokumenter m.m. bliver sikret for fremtidige generationer. Hvis vi gør det, vil de se tilbage på os med taknemmelighed for vor forudseenhed.

Lever du, når jeg bliver voksen?

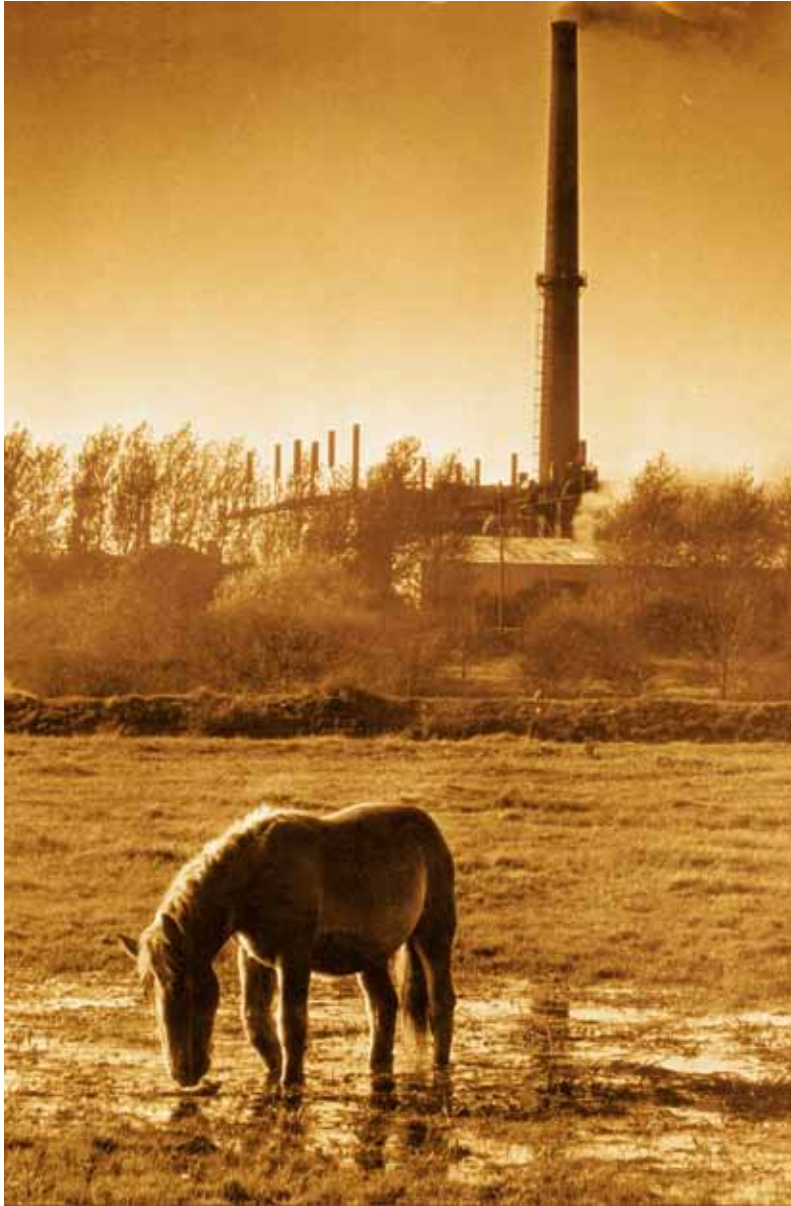
Paul Bergsøe & Søn

Vi skråede ofte over markerne, når vejret og føret tillod det. Netop på den tid startede Paul Bergsøe opførelsen af sin fabrik, og det var spændende at gå på opdagelse der. Engang blev vi bortvist af en meget vred opsynsmand. Vi svarede vistnok temmelig frækt, og manden lovede os alle landsens ulykker, når han en gang fik fat i os. Det medførte, at vi i meget lange tider nærmest sneg os forbi byggetomten og på den vestlige side af Hvissingevej. Senere indhegnede man hele fabrikkens med dobbelthejn, hvor der gik schæferhunde i lange løbegårde.

Græssende kvæg på Kroghslysts marker med Bergsøes fabrik bagest. Ca. 1950

Således beretter den senere politimand, Holger Kjærbøl, om sin barndoms første møde med en virksomhed, der på afgørende måde skulle komme til at sætte sit præg på både Hvissinges og Glostrups erhvervsliv. Ja, den skulle nå langt ud over Danmarks grænser.

Hvilke kemiske stoffer mon den stakkels hest indtager? U.å.

Virksomheden betød arbejdspladser, som byen havde hårdt brug for, men den skulle desværre også komme til at medføre forurening, beboerklager og ophidsede politiske diskussioner, der i sidste ende tog livet af fabrikken. Familien Kjærboel var som forpagtere af nabogården, Kroghslyst, de første vidner til virksomhedens problemer med miljøet: ... *syre var løbet ind over skellet*, skriver Holger Kjærboel, *og dræbt jorden, som i nogle år lå som et goldt stykke. Arealet blev pløjet og tilberedt, og man kunne ikke se forskel, før afgrøden spirede*. Men dengang fandtes ingen miljøforståelse af betydning. Man tog tingene, som de kom, og håbede, at det nok skulle gå alt sammen.

Den virksomhed, der her sidst i 1930'erne byggede fabriksanlæg i Hvissinge, var ikke af ny dato. Den havde gennemgået både op- og nedture og havde stort behov for at komme ud på landet, gerne i passende nærhed af hovedstaden. Men hvor kom den fra og hvad lavede den egentlig? Hvornår og hvordan var den startet? Hvorfor hastede det så meget med at komme til Glostrup, og hvordan kunne den opnå så stor succes og så pludselig forsvinde fra jordens, eller i hvert fald Hvissinges, overflade?

En turbulent start

For at svare på ovenstående spørgsmål er det nødvendigt at drage ud af Glostrup. Vi skal til Frederiksberg og træffe en ung nybagt ingeniør ved navn Paul Bergsøe. Vi er i året 1899, og den unge mand må konstatere præcis det samme som vor tids unge må: der er alt for få pladser til dimittenderne. Forestillingen om at en god uddannelse automatisk

Fabrikken på Bülowvej: elektrolysekar med elektroder, 1903

giver adgang til et godt job holder ikke, hverken før eller nu.

En direktør ved navn G.A. Hagemann foreslog Paul Bergsøe at forsøge sig som selvstændig erhvervsdrivende. Han opfordrede ham til at prøve at finde en metode til aftining af blikaffald. Som sagerne stod, mente han, måtte der kunne opnås en rimelig fortjeneste ved salg.

Det lykkedes den unge ingeniør at løse opgaven i sit laboratorium, og han fik nu blod på tanden. På et tidspunkt fik han kontakt med en tinmineejer i Tyskland, og planen var at opføre en fabrik i Frankfurt am Main. Paul Bergsøe var netop blevet gift, og parret gjorde sig klar til en tilværelse i udlandet, da katastrofen indtraf. Krak og dermed følgende fald i metalkurser og mineaktier ødelagde alle muligheder for at rejse den nødvendige kapital.

Det unge par måtte blive i Danmark, der jo ikke ligefrem er berømt for mineudvinding. Alt håb synes ude.

Paul Bergsøe nægtede imidlertid at lade sig slå ud. Hvis ikke der er minedrift i Danmark, så er der i hvert fald blikaffald. Han havde kontakt med en anden ung ingeniør, Cecil Vilhelm Schou (1873-1933), og han skriver i sin dagbog for 4. marts 1902:

For nogle dage siden kom Schou og jeg forbi ejendommen nr. 34 på Bülowvej. Vi havde i dagevis talt om at anlægge en fabrik for aftinning af blikaffald og så nu skiltet ud til vejen, hvorpå der stod: Fabrikslokaler til leje. Lad os gå ind og se på sagerne, siger Schou.

Ingeniør Schou i baggrunden arbejdede også her i Patentbureauet. 1903

En fabrik bliver til

Det tog ca. 1 måned for de to venner at tage den store beslutning: etablering af en fabrik for aftinning af blik efter Paul Bergsøes patent.

Den første opgave lød på tegning af aktier i *Dansk Elektrokemisk Fabrik A/S*, som fabrikken skulle hedde. Det var bestemt ikke nogen nem opgave. Der var ikke i befolkningen den rette stemning for investeringer i nye opfindelser, og kun med besvær og familiens støtte fik man skrabet 45.000 kr. sammen. Derefter fulgte indretning af fabrikken og indgåelse af aftaler med leverandører af blik. Man ansatte det nødvendige personale: en altnuligmand og en bogholder. Fabrikken var klar til start.

Den 27. februar 1903 kunne Paul Bergsøe skrive i sin dagbog: *Vi har i dag solgt den første post tin i blokke: 2.202 pund à kr. 1.19 til Carl Lunds fabrikker.*

Fabrikken synes at være på rette vej.

De fleste iværksættere har oplevet en række uforudsete problemer og modgang, og disse udgjorde ingen undtagelse. Etableringen havde været dyrere end forudset, men dertil kom en veritabel katastrofe: et firma i Tyskland var på offensiven. De tilbød leverandørerne af blikaffald højere priser end Bergsøe kunne tilbyde.

Et forsøg på at importere blik fra Tyskland strandede, og firmaet var på fallittens rand. Aktiekapitalen var tabt.

Efter hårde forhandlinger lykkedes det Bergsøe at opnå en såkaldt frivillig likvidation i stedet for en egentlig fallit. Året var 1906.

Alt syntes således forgæves. Kun en personlighed af format ville kunne rejse efter et sådant slag.

Krisen overvindes

Paul Bergsøe stod nu frit – men uden en øre på lommen. Han søgte og fik næringsbevis, fik overladt lejemålet af fabrikken og indkaldte sine få medarbejdere til samtale. De må have haft en næsten overmenneskelig tro på deres chef, for de accepterede at vente med lønudbetaling "til bedre tider".

Således rustet gik jagten på råmateriale ind. Alle ostehandlere blev besøgt for at skaffe tinstaniol, dengang anvendt i stedet for en senere tids aluminiumspapir. Staniole blev sammen med vinkapsler, som allerede indeholdt 5% tin, omsmeltet til loddetin.

Lugten fra fabrikken var forfærdelig, og naboerne klagede.

Paul Bergsøe ved beholder med tinopløsning. 1904

Det lykkedes dog at ride stormen af, og samtidig skulle produktionen vise sig at blive en rigtig god forretning. Allerede samme år (1906) skriver Paul Bergsøe med begejstring i sin dagbog for 15. juli: *Jeg har kunnet betale renterne af de mange lån.*

I de følgende år fortsatte fremgangen. Der blev bygget en ny tinovn og indgået kontrakt med flere leverandører. Der blev startet oparbejdning af zinkaffald, som blev solgt til en afvulkaniseringsfabrik, og fabrikken blev udvidet. Virksomheden var ved at komme i rigtig god vækst.

Den 21. januar 1913 skriver Bergsøe i sin dagbog: *Jeg er nu ude af alle finansielle vanskeligheder. De tre sidste år, navnlig 1912, har været gode.*

Samme år startedes oparbejdning af hvidtmetal (kasserede lejer og drejespånere) til brugelige legeringer. Den første "modige" kunde til produktet var direktøren for Københavns Flydedok, der var yderst tilfreds med handelen: legeringen virkede, og han sparede en masse penge ved at undgå det tilsvarende, dyre engelske produkt.

Krig og ny krise

I august 1914 udbrød 1. verdenskrig. Danmark blev ikke direkte berørt, men den standsede det normale handels-samkvem mellem landene. De danske grossister og maskinfabrikker stod pludselig med et kæmpeproblem: mangel på tilførsel af hvidtmetal.

Bergsøes fabrik blev nu særdeles attraktiv, og efterspørgslen var enorm. Fabrikken arbejdede på højtryk, og priserne var skyhøje. Arbejdsstyrken kom op på 40-50 mand, da

den var på sit højeste, og Paul Bergsøe kom til at stå som nationens redningsmand. Det sidste krigså (1918) gav firmaet dets hidtidig største omsætning.

Da normale vareforsyninger atter kom i gang, styrtdykkede salget. Amerikanerne og tyskerne oversvømmede markedet til særdeles konkurrencedygtige priser, og dansk industri var begejstret. Den gamle velvilje over for Bergsøe og hans fabrik var glemt. Årene 1919-1922 gav regulære underskud, og arbejdsstyrken blev reduceret til 13-14 mand. Situationen var kritisk. Noget måtte der gøres.

Fabrikken: den gamle blyovn i kælderen på Bülowvej. 1922

Familien Bergsøe

Paul Bergsøes fader hed Vilhelm Bergsøe (1835-1911). Han var oprindelig sprogforsker, men en alvorlig øjensygdom ødelagde hans arbejdsmuligheder, og han slog sig til

sidst helt på digtekunsten. Hans mest kendte værk er novellecyklussen *Fra Piazza del Popolo*, der blev en af sin tids mest læste bøger.

Paul Bergsøe (1872-1963) var gift med Margrethe Bergsøe (død 1933). De fik sønnerne Svend Bergsøe (1902-1985) og Flemming Bergsøe (1905-1968).

Flemming Bergsøe blev maler og kritiker. Han modtog Eckersberg-medaljen i 1961.

Der skulle blive Svend Bergsøe, der tog arven op efter sin fader. Han havde ikke haft succes i skolevæsenet, og han undrer sig i sin erindringsbog over, at noget barn kan synes, at det er sjovt at gå i skole. Med nød og næppe lykkedes det ham at bestå realeksamen i 1920.

Fremtiden for sønnen, Svend Bergsøe, er let at gætte. 1904

Han blev nu sendt af sted til en købmand i Præstø, der indvilligede i at tage ham ind som kommis-elev. Opholdet varede ikke længe. Faderen kaldte ham nemlig hjem, da han havde brug for ham på fabrikken. Han skulle så samtidig frekventere en handelsskole.

Handelsskolen blev en gentagelse af barneskolen. Svend kunne ikke koncentrere sig, dumpede, og en desperat fader vidste nu ikke længere, hvad han skulle gøre. Enden på det hele blev en slags dannelsesrejse til en godsejerfamilie i England, et ophold som skulle blive af stor betydning for ham.

Da krisen for alvor kradsede på fabrikken, blev den unge Svend kaldt hjem til Frederiksberg. Hans tekniske viden var nærmest lig nul, men faderen havde stor tillid til ham, hvilket som bekendt har den allerstørste betydning for en dreng. I hvert fald startede han på fabrikken, nederst i hierarkiet. En håndbog i kemisk analyse, hjælpsomme arbejdere og et stort gå-på-mod var ingredienserne. I alt 13 hårdt arbejdende mennesker var der på fabrikken i 1926, og de fik langsomt vendt udviklingen i den rigtige retning.

Samme år skulle Danmarks største skib, SS Frederik VIII, til eftersyn og reparation i Göteborg. Der var en del avis-polemik om emnet, og mange mente, at en sådan opgave burde løses i Danmark. Svend Bergsøe så pludselig en chance, ringede til direktøren for DFDS (Det Forenede Dampskibs Selskab) og foreslog, at hans firma leverede det nødvendige metal "som et plaster på såret", som han sagde. DFDS accepterede, og Bergsøe kunne under stor mediebevågenhed stille op som den danske leverandør.

Fabrikken i Hvissinge under opførelse. 1938

Firmaet havde scoret nogle vigtige points. Det var omkring dette tidspunkt, at man begyndte at lave bogtrykkermetal. Det gav både tekniske problemer og mange reklamationer, men efterhånden blev produktet bedre, og der kom flere kunder.

Ud af byen

Opgangen i 1920'erne blev brat afbrudt af det store børskrak i 1929. Økonomierne i den vestlige verden blev slået i stykker. Metalpriserne styrtdykkede, og både Paul og Svend Bergsøe begyndte at miste troen på at firmaet kunne overleve.

Dertil kom stadig flere naboklager over støj og røg. Med hjælp fra den juridiske ekspertise lykkedes det at købe lidt tid, men der var nu helt klart, at det hastede med at kom-

me ud af byen. Fabrikken kunne ikke blive, hvor den var, ret meget længere.

Alle sejl måtte sættes til for at finde en passende grund i Københavns omegn.

Det skulle dog vise sig lettere sagt end gjort. Svend Bergsøes onkel, der var rosengartner, hørte heldigvis om problemet, og han betroede ham i al hemmelighed følgende:

Alle gårdene har givet forkøbsret til Københavns Kommune, men jeg kender en gårdejer i Hvissinge, som har en gård på 65 tdr. land. Den har 80 køer og nogle grise, og den hedder Fraligsgården, fordi jorden ligger fra, dvs. borte fra gården. Næste fredag eftermiddag udløber kommunens option, men den skal forlænges en af de første dage i næste uge, så du har kun selve weekenden til at købe gården.

Svend Bergsøe slog til med jubel: ikke flere naboklager, masser af plads, bl.a. til en skibsbygningshal på 190 tons anskaffet fra Burmeister & Wains likvidationsbo. Glædedagen var den 1. juli 1937.

Indvielse

Selve byggeriet blev noget af en prøvelse. Der skulle gå mere end tre år, og tre forskellige arkitekter/ingeniører afløste hinanden, inden anlægget stod færdigt. I mellemtiden brød 2. verdenskrig ud, og Danmark blev besat. Tilførsler udefra standsede, og Svend Bergsøe så ingen anden mulighed end at genoptage faderens gamle projekt fra 1. verdenskrig: aftinning af blikaffald.

Fra venstre: Flemming Bergsøe, Paul Bergsøe, Svend Bergsøe og Bodil Kjer. 1941

Selve indvielsen fandt sted den 24. januar 1941, og den blev festlig nok. Der var deltagelse af ministre, industrifolk, professor Niels Bohr og mange andre prominente personer.

Landets aviser skrev om den store begivenhed, og Svend Bergsøe understregede virksomhedens nationale betydning i en tid med råstofmangel.

Samtidig benyttede han lejligheden til på det kraftigste at afvise verserende rygter om, at fabrikken skulle fremstille krigsmateriel.

(fortsættes)

Gaver til Arkivet

Lisbeth Bjørk: Carl Gunsts købmandsforretning. Før 1912. Foto. Hovedvejen ved købmand Elkjær. Ca. 1945. Foto. Ove Nielsens gartneri (Kildevældets Allé og Solvej). Ca. 1930-1957. 11 fotos. Ove Nielsens gartneri. Avisudklip. 1950'erne.

Benedikte Spring: Glostrup Cykelimport: Lejekontrakt (knallerter). Ca. 1953. Papir. Glostrup Cykelimport: Arbejdssedler (reparation for kunder). Ca. 1950. 15 stk.

Henning Lundemann: Emil Sanders bageri (Hovedvejen 109). Ca. 1930. 2 fotos. Glostrup Bryggeri. 1922. 6 fotos. Sunlight (sæbefabrik) med observationsposten på taget. Ca. 1942. 4 fotos. Børnehjælpsdag med Søndre Birks Politiorkester på Nørre Allé. 1955. Foto. Fagenes Fest på Hovedvejen. Ca. 1955. 3 fotos. Østervej 2 (skomagerhuset). Ca. 1955. Foto. Jernbanevej (set fra Glostrupcentrets tagparkering). Ca. 1975. Foto. Glostrup Apotek. Ca. 1955. Foto.

Hovedvejen 107. Bemærk veteranbilen med nedrullet kaleche. Ca. 1930

Ib Christiansen: Pensionistfest i Glostruphallen. 24. april 1980.
Fotoalbum.

Borgmesterkontoret: Glostrup Rådhus (udvidelsen). November 2003.
Luffoto.

Rudy Dorfer: Vestervej 4 (bondehuset). Ca. 1945. Foto. Vestervej 4B: interiør med Peter Jensen og familie (P. Jennerne). Ca. 1913.

Thea Vous: Ane Bertine Pedersen (f. Poulsen). Personlige papirer 1864-1949. Kærmindevej 8. Ejendomspapirer 1913-1973. Peter Laurits Hansen. Personlige papirer 1907-1917. Laura Nikoline Hansen (f. Petersen). Personlige papirer 1892-1972. Lauritz Hansen (bagersvend). Personlige papirer 1939-1973. Alfred Vous (isolator). Personlige papirer 1941-1962..

Simon Philipsen: Irma-fabrikken, Jernbanevej 5. Ca. 1960. Interiørfotos. Aksel Alfred Simonsen Nielsen (arbejdsmand) m.fl. personer. Ca. 1958. Foto. Restaurant Siesta med førnævnte (og flere) som soldater. Ca. 1938. Foto. Ejbyholm Glasværk med samme person med flere. 1940'erne. Foto. KFUM-spejdere på Stationsvej 14. Ca. 1953. Foto. Højvangskolen: 4. A. Skolefoto. 1952. Højvangskolen: 1. fri mellem. Skolefoto. 1954.

Erik Nobel: Sunlight (sæbefabrik). Ca. 1987. 3 fotos fra nedrivningen.

Teknisk Forvaltning: Obligationslån. 1946-1973. Papirer.

Glostrup Bibliotek: *I Skole i Glostrup* (heri indlagt: *Skole-distrikter i Glostrup*). Årsskrift. 1985-1997.

Lissi Hansen: Pensionistudflugt. Lejlighedssang af Egon Funch. 2003. Glostrup Amator Scene opfører "Sommer i Tyrol". 2001. 8 fotos. Vestskoven: parti ved Udlodsstien. 2002. Foto. Hovedvejen 140-146: farvelagt tegning udført af folk på Dagcentret i Hvissinge. 2003. 3 fotos. Fuglestien: beplantning fjernes. 1997. Foto.

Inga M. Hansen: Børn ved Emil Th. Jensens købmandshandel, Hvissingevej 2 (ved Hovedvejen). Ca. 1946. Foto. Brøndbyvestervej 27: To frisørsaloner. 1954. Foto.

Lars Christiansen og hustru holder sølvbryllupsfest. 11. juli 1905

Ulla Elsted Jensen: Lars Christiansen (tømrermester) og hustru Karen. Sølvbryllup. 11. juli 1905. Foto. Lars Christiansen med familie. Interiør fra Lybækgade på Amager. Ca. 1905. Foto.

Mary Rasmussen: Glostrup Asyl. Børnegruppe. 1929. Foto.

Lisbeth Bjørk: Glostrup Realskole (privatskolen). Lærerinde Eyvor Prosch-Jensen med børn. Ca. 1929. Foto. Glostrup Realskole (privatskolen). Afslutning (sange) ca. 1929 og bogliste ca. 1930. Karakterbog fra skolen for årene 1928-1935. Alt i kopi.

Jørgen Kristiansen: *I glæde og sorg – i lys og skygge*. Erindringer 1926-2003. 52 sider, illustreret. 2. udgave.

Hanne Nielsen: Glostrup Folkedansereforening. Fest i anledning af jubilæet den 13. maj 1968. Foto. Glostrup Folkedansereforening. Protokoller for årene 1943-2000. Papirer.

Lisa Ahlqvist: Nagle til jernbanesveller fra nedlagt jernbanespor. U.å.

På rejse med tidsmaskinen

Hvissinge Gadekær er en af byens små oaser. På de tre billeder kan man følge udviklingen gennem næsten 100 år. Alle billeder viser retningen syd/sydvest.

På det første foto ses endnu den oprindelige skole (de to gavle til højre). Skolen er opført i 1721. Den blev ødelagt ved en brand i 1912.

Det næste billede viser lidt af den "nye" skole, der blev opført i 1913 på samme sted som den forrige. Her ses annektsbygningen fra 1923. Skolen kom til at fungere indtil 1950, da Nordvangskolen afløste den.

Det sidste foto viser bygningen i dag. Efter 1950 har huset været anvendt af private virksomheder.

Der ser idyllisk ud ved gadekæret. Men livet var hårdt for de fleste. Ca. 1905

Under krigen gik livet næsten sin vante gang her ude på landet. 17. juli 1944

I vor tid er gadekæret en dejlig, rekreativ oase. 31. juli 2002

